

KAPITEL 9 / CHAPTER 9⁹
**DIDACTIC COMPETENCE AS A NECESSARY COMPONENT OF
PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION
TEACHERS**

DOI: 10.30890/2709-2313.2022-12-02-015

Вступ

В умовах становлення нової української школи (НУШ), основні нормативно-правові документи виносять на повістку дня закладів вищої освіти (ЗВО) України проблему – забезпечити підвищення якості підготовки педагогічних кадрів, у тому числі й майбутніх учителів фізичної культури.

У контексті піднятої проблеми викликають інтерес матеріали наукових досліджень в галузі педагогіки (В.А.Адольф, 1998;В.І.Бондар, 1999; В.М. Введенський,2003; В.Г. Вишинська, 2006; С.І.Якименко, 2011), а також фізичної культури (Б.М.Шиян, В.Г.Папуша, 2005; С.І. Присяжнюк, В.В.Краснов, 2007; О.М.Худолий, 2007; В.І.Ареф'єв,2011), які актуалізують потребу формування в студентів стійкої дидактичної компетентності, як передумови реалізації здобутих теоретичних знань, умінь з професійно-зорієнтованих дисциплін у практичній діяльності та служать добрим мотивуючим чинником до майбутньої професійної діяльності [7, 29, 33, 35].

Дидактика і фізична культура є важливими складовими педагогічної науки, що на даний час знаходиться у постійному розвитку: оновлюються оригінальними концептуальними ідеями й змістом навчальних програм; методиками і технологіями, новими підходами до викладання шкільного курсу «Фізична культура», що напрацьовується креативними вчителями-практиками, педагогами-новаторами. Усе це за дослідженнями вчених вимагає піднесення на якісно новий рівень освітній процес у навчальних закладах різного рівня акредитації відповідно до соціального замовлення та вимог сучасного суспільства (Н.М. Білик, 2004; О.М. Снігур, 2005; С.І. Якименко, 2011; Н.О. Земська, 2012; Я.Ф. Остафійчук, 2014) [16, 25, 30].

Окрім вище висвітленого, у цих умовах все більшого значення набуває компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх фахівців, що на загальноприйнятій наукову думку, має здійснюватися через оновлення змісту освіти на між предметних інтеграційних засадах і забезпечувати формування

---

⁹*Authors: Tkachivska Inna Mykhailivna*

теоретичних знань у взаємозв'язку з формуванням практичних професійних умінь з опорою на дидактичні засади [3, 4, 11, 34].

Адже педагог-професіонал – це не просто дипломований фахівець, чий документ про освіту підтверджує одержання відповідної професії. На думку вчених він повинен добре володіти професійними знаннями з фахових дисциплін, а також дидактичними засадами педагогічної освіти, що дасть йому можливість на належному рівні забезпечити навчально-виховний процес в умовах сучасної школи. [4, 7, 19]. Разом з тим, формування дидактичної компетентності на інтеграційних засадах, на нашу думку, створить сприятливе рефлексивне середовище, а якому студент матиме можливість співвіднести свої уявлення про професію вчителя фізичної культури із вимогами, які ставляться до неї та переорієнтувати особистісний навчальний процес на досягнення відповідної цілі, скоординувавши власне професійне становлення.

Усе вище висвітлене, зобов'язує викладачів ЗВО до пошуків оптимізації дидактичних моделей, оновлення навчальних програм, розроблення навчально-методичних матеріалів, спроможних забезпечити належну підготовку педагогічних кадрів відповідно до вимог сьогодення. Це все засвідчує про актуальність та практичну значущість піднятої проблеми.

Мета досліджень: поточнити сутність поняття «дидактична компетентність», розробити її схематичну модель, змістове забезпечення та шляхи їх реалізації у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури.

Результати дослідження

9.1. Стан дослідження проблеми

Вивчення та аналіз відповідних наукових джерел, наші спостереження за професійною діяльністю учителів фізичної культури, а також студентів під час навчальної педагогічної практики переконливо доводять, що в обох категоріях спостерігається недостатній рівень володіння дидактичними засобами, а саме:

- обмежена обізнаність з вимогами основних концептуальних положень нормативно-директивних документів з фізичного виховання та шляхами їх реалізації у практиці шкільного курсу «Фізична культура» (мета, завдання, засоби, форми, способи переконання учнів щодо потреби бережливого

ставлення як до власного здоров'я так і здоров'я інших людей, утвердження пріоритетів здорового способу життя) [12, 15, 18, 22];

-у навчанні учнів теоретичних знань, практичних умінь з основних навчальних модулів та розвиток на цій основі пізнавального інтересу, свідомого прагнення до фізичного самовдосконалення (повідомлення нового матеріалу, розучування, закріплення та використання учнями рухової активності у повсякденному житті, контроль та самоконтроль за якістю знань, умінь і навичок; дидактичне тестування) [2, 3, 25, 27];

-не вдається студентам та вчителям-практикам сформувати в школярів уміння і навички, здатність свідомо і вміло виконувати фізичні вправи (доведено до автоматизму) та використовувати їх у повсякденному житті як чинника зміцнення здоров'я, утвердження пріоритетів здорового способу життя [18, 32];

-спостерігається недостатня обізнаність студентів щодо практичної реалізації дидактичних принципів в процесі фізичного виховання школярів: науковості, свідомості і активності; систематичності і послідовності; доступності; міцності засвоєння знань; диференційованого й індивідуального підходу; емоційності та нетрадиційності навчання, а також реалізації національної ідеї [26, 27, 30];

- бажає бути кращою як учителів фізичної культури так і студентів обізнаність з різноманітністю методів, що за нашими спостереженнями в основному зводяться до двох евристичних – бесіда і акроматичний метод (пояснення, розповідь, інструктаж, подача команд) і далеко від досконалості використання практичних методів (розучування вправ по частинах, цілісно, де рідко виправляються помилки); недостатньо приділяється уваги ігровому змагальному методу (створює сприятливі умови для формування в учнів почуття колективізму, ініціативи, свідомої дисципліни); використання методів інтерактивного навчання) [4, 11, 20];

- не вміють студенти використовувати під час педагогічної практики методи стимулювання пізнавальної діяльності, контролю і самоконтролю, а також методів формування мотивів, які спонукають школярів до активної рухової діяльності [7, 19];

- відсутні чіткі розуміння сутності понять «форми занять», слабо орієнтуються в їх особливостях та різновидах (оздоровчі форми у режимі навчального дня; навчальні форми, форми позакласних занять), а також бажає

бути кращою обізнаність із засобами навчання. Спостерігається часте підмінення цих понять хоча у дидактиці вони мають конкретне визначення та виконують різні цілі [3, 7. 24].

Усе вище висвітлене, на нашу думку, зумовлено відсутністю ефективного механізму формування феномену дидактичної компетентності майбутніх вчителів фізичної культури. При цьому, цілком погоджуємося з позицією значної частини вчених, що у педагогічному ЗВО фундаментальною має бути педагогічна підготовка, спроможна забезпечити формування професійної культури майбутнього вчителя, враховуючи специфіку майбутньої професійної діяльності [11, 12, 30, 33, 35]. При цьому актуалізується потреба міжпредметної інтеграції з фаховими дисциплінами, що виступають засобами педагогічної діяльності, якими студент випускник повинен вміло користуватися [2, 20, 24].

9.2. Стан сформованості дидактичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури

Виходячи з вище сказаного спробуємо з'ясувати чим наповнений зміст навчальної дисципліни «Педагогіка», та виявити до неї інтерес студентів. З цією метою проведено ґрунтовний аналіз та осмислення матеріалів наукових досліджень Н.В. Волкової(2001), Н. М. Білик (2004), Н. В. Гузій (2004). Вони дали підставу погодитись з думкою В. І. Бондаря (1999), В. А. Болотової (2001) про те, що знання з педагогічного курсу, які студенти здобувають у сучасному ЗВО носять інформаційний зміст, збагачують теоретичну обізнаність та розширюють їх пізнавальний кругозір. Однак ця проінформованість не розкриває шляхів її реалізації на практиці, а тому мало придатна для використання у професійній діяльності, а в нашому випадку, під час викладання шкільного курсу «Фізична культура».

Ця версія підтверджується у свідченнях студентів. З їх слів випливає, що у змісті сучасної навчальної дисципліни з педагогіки традиційно переважає теоретична складова, яка викладається нудно, не цікаво. При цьому часто використовується багатослівний стиль, має місце перенасиченість понятійним апаратом а також авторитарністю «так треба», «потрібно». Одночасно, за свідченням студентів, не пояснюється при яких умовах можна використовувати подану інформацію. Студенти відкрито признаються, що не

люблять педагогіку, бо не бачать можливості її використання у своїй професійній діяльності. На їх думку було б багато корисніше якби ця навчальна дисципліна викладалась на інтеграційних засадах, тобто з врахуванням специфіки професійної діяльності.

На думку значної частини вчених основна причина зниження інтересу до навчальної дисципліни «Педагогіка» полягає в тому, що на сьогоднішній день мають місце недоліки у змісті та характері викладання основних педагогічних положень, де спостерігаються дві крайності [7, 19, 29, 33, 35].

Так, в одних випадках викладачі прагнуть до використання суто науково-теоретичної подачі студентам основних педагогічних положень, в іншому випадку зводять педагогічні засади до рекомендаційного характеру , позбавляючи теоретичного обґрунтування [34].

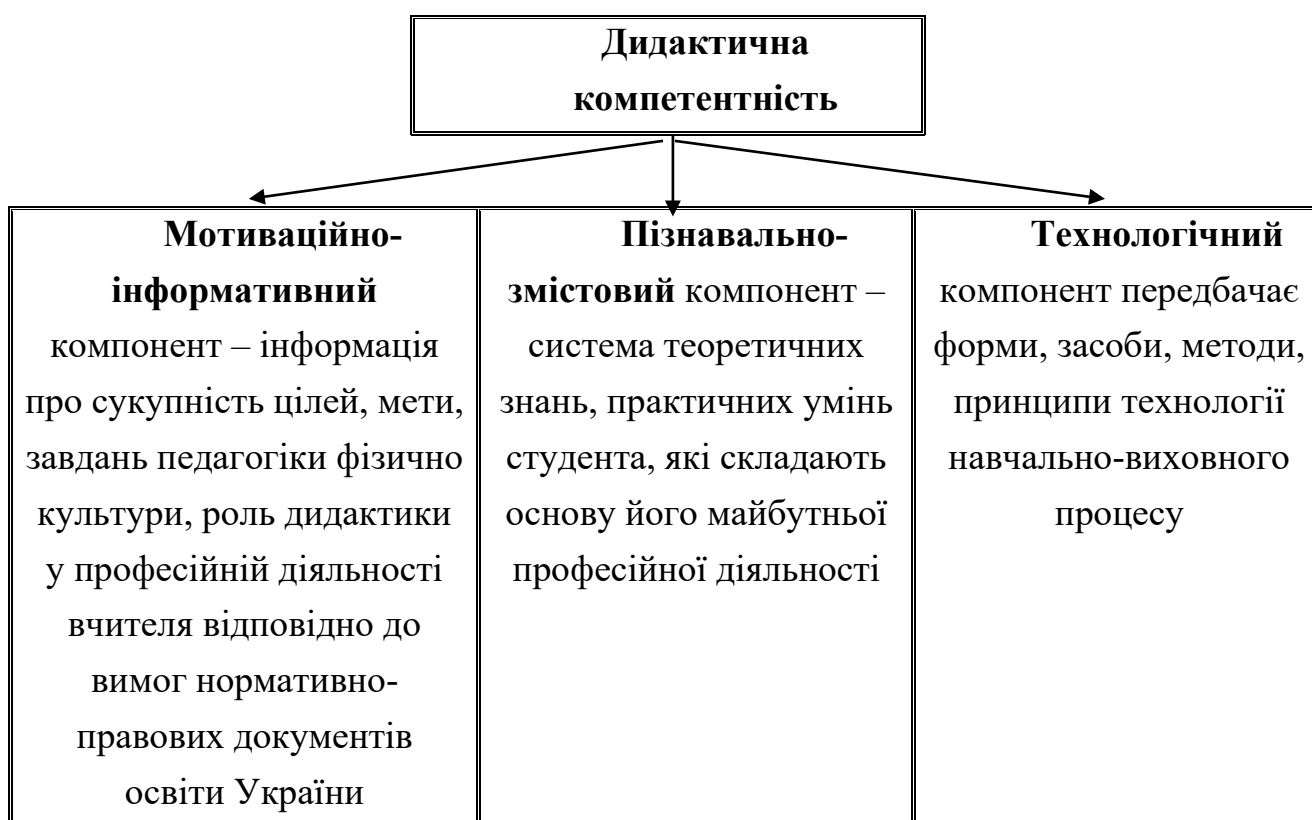
На наш погляд, причиною такого стану є ізоляція педагогіки від профільних професійно-зорієнтованих дисциплін, а також нехтування парадигмальними змінами, що характерні для сучасної педагогіки які супроводжуються зародженням нових форм навчання: навчання дією, навчання на ситуаціях, на основі театральних, діяльнісно-ігрових технологій.

На жаль, на даний час вони не ввійшли у практику педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Нерідко приходиться спостерігати парадоксальну ситуацію, де викладачі будучи найбільш обізнаними в галузі різних дидактичних теорій та технологій, на практиці використовують найбільш примітивні форми та методи викладацької діяльності що підтверджують у своїх дослідженнях Л.Г.Карпов (2004) та Н. Кічук (1993). Разом з цим про це засвідчують дані проведення нами опитування серед студентів факультету фізичного виховання і спорту, які заявили, що найбільш популярними у роботі викладачів педагогіки є традиційні лекції (65,3%), рідше евристичні бесіди (22,3%), не набрали популярності у використанні ділові або імітаційні ігри, інтерактивні методика (8,3%), а також інформаційні технології з комп'ютерною підтримкою (4.7%).

9.3. Модель дидактичної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури

Виходячи з вище сказаного та аналізу наукових праць К, Юр'єва (2004), В.Г.Вишневської (2006), Усїймбаєвої (2006), С.І. Якименко (2011) та ін. де компетентність розглядається як готовність до реалізації здобутих професійно-зорієнтованих знань, умінь, у професійній діяльності, було розроблено модель дидактичної компетентності майбутнього учителя фізичної культури, що складається з трьох компонентів: мотиваційно-інформаційний, пізнавально-змістовий, технологічний (рис. 1).

Рис. 1 - Модель дидактичної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури

Розроблена модель дидактичної компетентності з її змістовим наповненням реалізується під час викладання навчальної дисципліни «Педагогіка фізичної культури з основами дидактики».

Висновки

Дидактична компетентність майбутнього учителя фізичної культури є важливою складовою його професійної готовності, що забезпечує на особистісному рівні його самоорганізацію відповідно до професійних вимог і дає можливість фахово здійснювати педагогічну діяльність у системі фізичного виховання навчального закладу.

Формування дидактичної діяльності можливе за умови реалізації структурних змістових компонентів (емоційно-інформаційний, пізнавально-змістовий, технологічний) на засадах між предметної інтеграції з професійно - зорієнтованими дисциплінами та широким використанням інноваційних методів навчання, що створюють сприятливе інформаційно-діяльнісне педагогічне середовище, в якому пробуджується інтерес до педагогічної дидактики та розвиваються рефлексивні здібності.

Перспективою з досліджуваного питання, на нашу думку, є подальша розробка дидактичних матеріалів у контексті змісту і структури дидактичної компетентності майбутнього учителя фізичної культури та сучасних корекційно-освітніх способів впливу на нього.